

При всичко това не трѣбва да прѣувеличаваме значението на кредита: той не е лишенъ отъ дефекти.

Прѣди всичко, засилването на производството, подпомогнато отъ кредита, не е безгранично; то се опрѣдѣля отъ нуждитѣ отъ пазаря.

Работата се състои въ това, че не е достатъчно да се произведе стоката, нѣ че тя трѣбва да се продаде и то да се продаде на консоматора. Продажбата е крайна цѣль и *sine qua non* за производството и търговията; тя (продажбата) дава възможностъ да се продължава, ако не въ по-широки размѣри (чрѣзъ акумуляция, т. е. присвоякупление на излишѣка отъ прѣдприемаческия доходъ къмъ експлоатационния капиталъ), то поне въ прѣжнитѣ, познати размѣри. Не се ли реализира слѣдоваг. продажбата ($C - D + n$), веригата отъ взаимни задължения наченва да се разпада¹⁸); размѣритѣ на производството изново се ограничаватъ; работниятъ персоналъ се намалѣва до минимумъ; цѣнитѣ на стокитѣ чувствително падатъ; между търговско-промишления свѣтъ настава паника; довѣрие и кредитъ се поколебаватъ; влоговетѣ се изтегляватъ отъ банцитѣ безъ да имъ се дава производително направление. Въ такъвъ случай се казва че е настѣпила криза въ търговията и индустрията; а ако тя бжде съпроводена и отъ недородъ въ земледѣлското производство, чрѣзъ което се понижава покупателната сила на земл. съловие, търговската криза се прѣобръща въ обща народо-стопанска. Прочее, като дава резултати идентични съ изобилие на капитали, кредитътъ създава условия за свѣрхъпроизводство и съ това подготва почвата за възникването на търговско-промишленитѣ кризи.

Друго. Дори и въ нормални за развитието на търговията и индустрията врѣмена, кредитътъ вмѣсто да е мостъ между бѣдностъ и богатство, както мнозина твърдятъ, създава по-голѣма пропастъ между имущи и неимущи. Примѣрътъ, приведенъ отъ Б. Баджехотъ, банкеръ-практикъ, единъ отъ най-добитѣ познавачи на английския париченъ пазаръ, на стр. 6 отъ руския прѣводъ на неговото съчинение „Ломбардстритъ“ по това, какъ прѣдприемачъ, който си служи на широка нога съ кредитъ може да конкурира съ успѣхъ и дори да побѣди въ търговско-промишлената борба надъ лицето, което не си служи съ такъвъ, е твърдѣ изразителенъ. Споредъ този авторъ, ползуващъ се съ всемирна извѣстностъ, при нормална печалба отъ 10%, търговецъ, дѣйствиващъ съ собственъ капиталъ отъ 50 хил. англ. лири, ще получи годишенъ доходъ отъ 5 хил. лири. Другъ търговецъ,

лишеника е способенъ да носи принадена стойностъ, «златни яйца», би казалъ Марксъ (паричниятъ капиталъ, носещъ лихва, се прѣобръща на капиталъ, носещъ прѣдприемачески доходъ); върху частъ отъ тази принадена стойностъ именно претендира паричниятъ капиталистъ и той дѣйствително я получава подъ формата на проценти (лихва).

¹⁸) Индуриалецътъ ще може да плати по полица производителю на суровитѣ материяли, ако той може да получи пари по полица отъ търговеца на едро; търговецътъ на едро отъ своя страна ще може да плати на индустриалеца, ако той е получилъ вземането си отъ дребнитѣ бакали и т. н.